

UceAPMaStAbb1YHACg&usg=AFQjCNFLaajzrVVA6I4cP8LIn-K7M5U_FQ.

²⁰ Там само.

²¹ Мельников Д.О. Молодіжний рух в Україні : етапи та проблеми розвитку (80-ті – 90-ті рр. XX ст.) / Д.О. Мельников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11166.html>.

²² Хто є хто в молодіжній політиці. Український національний комітет молодіжних організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.whoiswho.org.ua/2003/?pageId=87>.

²³ Кизименко І.О. Молодіжний рух в Україні у вітчизняній історіографії (90-ті рр. XX ст.) / І.О. Кизименко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gisap.eu/ru/node/902>.

²⁴ Мельников Д.О. Молодіжний рух в Україні : етапи та проблеми розвитку (80-ті – 90-ті рр. XX ст.) / Д.О. Мельников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11166.html>.

²⁵ Українське суспільство 1994-2004: соціологічний моніторинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dif.org.ua/modules/pages/files/1337233376_1665.pdf.

УДК 327(4-11+4-191.2):061.1ЄС

© **Ірина Бутирська**
(Чернівці)

КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті досліджено діяльність урядів та суспільств країн Центрально-Східної Європи у процесі європейської інтеграції. Виявлено фактори, які впливали на успішність розвитку цього процесу, та ті, які йому перешкоджали. Доведено, що результатом процесу повністю залежав від зусиль кожної окремої країни.

Ключові слова: країни Центрально-Східної Європи, європейська інтеграція, Європейський Союз, переговорний процес, регіоналізм.

И.Бутырская

Центральная и Восточная Европа в процессе европейской интеграции

В работе исследуется деятельность правительств и обществ Центральной и Восточной Европы в процессе европейской интеграции, факторы, которые повлияли на успех этого процесса и тех, которые ему мешали. Автор доказывает, что результатом процесса полностью зависит от усилий каждой страны.

Ключевые слова: Центральная и Восточная Европа, европейская интеграция, Европейский Союз, переговоры, регионализм.

I. Butyraska

Central and Eastern Europe in the European Integration Process

This paper investigates the activities of governments and societies of Central and Eastern Europe in the process of European integration, the factors that influenced the success of this process and those that hindered him. The author proved that the result of the process is completely dependent on the efforts of each country.

Keywords: Central and Eastern Europe, European integration, European Union, negotiations, regionalism.

Центрально-Східна Європа, перебуваючи впродовж кількох десятиліть повоєнного періоду в умовах соціалістичного табору, не брала участі в інтеграційних процесах, які розгорталися в Західній Європі. Рада Економічної Взаємодопомоги (РЕВ), в яку об'єдналися соціалістичні країни, не мала такого характеру, як організації, створені на Заході. Тож країни РЕВ на початку 1991 р. ухвалили рішення про її розпуск. Водночас вони висловили зацікавленість до інших форм міжнародної співпраці в Європі. Трансформації політичних систем посткомуністичних держав дозволили більшості з них приєднатися спочатку до Ради Європи, а потім і до Європейського Союзу. Втім, незважаючи на те, що понад двадцять років тривають трансформації, в ряді країн все ще не завершено інституційні зміни в їх політичній, економічній і безпековій політиці.

Вважаємо, що можна виокремити два напрями змін у зовнішній політиці країн ЦСЄ, які розпочалися вже з 90-х рр.: прагнення до членства у структурах, що існують на Заході (ЄС, НАТО), і закладення основ для тіснішої співпраці в регіоні. У першому випадку це – перспективи, пов'язані зі швидкістю змін в економіці та рівні розвитку, і насамперед ступінь зацікавленості самого Євросоюзу в поширенні інтеграції на цю частину Європи. Потенціал зростання регіональної інтеграції залежав від об'єктивних можливостей тісної співпраці та від переконання держав (урядів і суспільств) у необхідності таких дій. Саме тому організаційні варіанти цієї співпраці були різні.

Наголосимо, що ЦСЄ – неоднорідний регіон в економічному і політичному розвитку, попри це, впродовж кількох останніх десятиліть його держави тісно співпрацювали між собою. Вони різні за розмірами, чисельністю населення, економічним і військовим потенціалом, соціальною структурою, мають різні інтереси, прагнення і можливості політичного розвитку. Втім, важко було навіть уявити, що через декілька років після повалення старого режиму, вже з початку 90-х рр. більшість країн ЦСЄ заявить про бажання «повернутися» на-

зад до Європи і розвивати інтеграційні процеси у всіх сферах.

Необхідно підкреслити, що найбільш рішучі і прагматичні зміни у напрямі встановлення демократичних систем зробили центральні країни регіону: Чехія, Польща, Словаччина й Угорщина. Саме вони утворили потенційну групу, в якій могло зміцнюватися регіональне співробітництво. На північному сході подібна ситуація спостерігалася в пострадянських країнах Балтії – Литві, Латвії й Естонії, але їх початкова єдність швидко зникла. Ідею розбудови спільного ринку і військового союзу поступово витіснила зростаюча економічна конкуренція та суперечки навколо кордонів: між Литвою і Латвією про морський кордон; між Естонією і Латвією про рибальство в Балтійському морі.

Ще повільніше відбувалися зміни в південно-східній частині регіону. Їх ускладнювали існуючі етнічні конфлікти і дестабілізація політичної ситуації. Драматично вони проявилися у колишній Югославії (крім Словенії). Також з потенційними проблемами зіткнулися Болгарія, Румунія й Албанія¹. Повільні реформи, глибокі економічні проблеми та внутрішня напруга характерні і для посткомуністичних країн на Сході, серед яких специфічну позицію займає РФ.

Існувало багато політичних чинників, без яких не міг формуватися успішний розвиток субрегіонального співробітництва. Країни не могли швидко вирішити економічні проблеми, підтримувати безпеку без багатогранної міжнародної співпраці. Багатий Захід чітко позиціонував загальне сприйняття країн ЦСЄ, часто заявляючи, що очікує від регіону самостійних інтеграційних ініціатив стабілізації політичної й економічної ситуації; здійснював (аж до вирівнювання стандартів) тиск на членів у структурах ЄС, що дозволяло вести переговори з групою, а не зі всіма країнами.

Труднощі в поточних переговорах з високо-розвиненими країнами про участь в організаціях ЄС і НАТО свідчили про значні дискусії, які вели країни ЦСЄ між собою (відповідні акценти щодо ослаблення протекціоністських бар'єрів і термінів визначення реальної перспективи членства). Існувало багато двосторонніх питань, які також вимагали рішень, зокрема пов'язаних з життєдіяльністю етнічних меншин і прикордонними суперечками. Водночас прагнення до інтеграції із західними структурами вимагали поступок і узгоджень шляхом переговорів навіть у тих сферах, розробку яких планувалось розпочати лише через п'ять років (наприклад, у вересні 1996 р. було укладено угорсько-румунську угоду про права меншин, над якою працювали з 1991 р.).

Крім загальних загроз, які вимагали пильної уваги, зокрема: нелегальна імміграція, організована злочинність, боротьба із забрудненням на-

вколишнього середовища – постійну тривогу викликала політична нестабільність у регіоні. Значні труднощі серед країн ЦСЄ в 90-х рр. викликала непередбачувана в подальшому політика Росії. Країни остерігались, що в разі перемоги певних сил, РФ може знову відновити власну експансіоністську політику, прагнучи підпорядкувати собі держави і позбавити їх суверенітету всупереч їх волі.

Саме створення інституційних форм регіональної співпраці й інтенсивний розвиток інтеграції теж зіткнулися з багатьма перешкодами. Схожі політичні, економічні проблеми, подібні рівні розвитку стали факторами, які спонукали до співробітництва у період трансформації. Але їй значно заважало зниження привабливості партнера, ріст конкурентоспроможності тощо. Тож у 90-х рр. домінуючим фактором було збільшення конкуренції, а не співпраці.

Кожна країна примножувала зусилля, щоб швидше ввійти в західні структури, використовуючи будь-які форми співпраці. За межами цих цілей зовнішньої політики було багато невирішених питань між потенційними партнерами. Давні протиріччя, що пригнічувалися у період соціалізму, підкріплені низьким рівнем політичної культури, традицій, а в деяких сферах і боротьби, заважали розвитку добросусідських відносин. При цьому більшість країн розуміла, що модель створення єдиного економічного простору в ЦСЄ сприяла б покращенню ситуації на загал і, зокрема, для країн, в яких проживали різні етнічні групи. Вступ у регіональну інтеграцію країн ЦСЄ давав можливість створити єврорегіони (як у Західній Європі), в яких могли б співпрацювати найближчі області з сусідніх країн.

На таку співпрацю була спрямована лютнева 1993 р. Декларація про співробітництво в межах єврорегіону Карпати (Словаччина, Польща, Україна, Угорщина), що був відкритим і для Румунії. Але спроба використати позитивний досвід Західної Європи виявила насамперед великі суперечності в перевагах сусідніх країн і пов'язані з ними турботи суспільств². Досвід також показав, що кращі можливості для співпраці формувалися тоді, коли до складу єврорегіону входили країни ЄС. Зокрема, це засвідчив досвід створення єврорегіону Нейсе на кордоні з Німеччиною у складі Чехії, Польщі і Німеччини. Але й тут співпраця розвивалася не так інтенсивно, як очікувалося.

З 90-х рр., коли було створено організацію Середньоєвропейської ініціативи, розпочалося інституційне оформлення регіональної співпраці. Її започаткувало прийняття першої регіональної угоди про співпрацю в ЦСЄ, яку ініціювали адріатико-дунайські держави: Італія, Югославія, Австрія, Угорщина. У травні 1990 р. до них приєдналася

Чехословаччина. Група з п'яти країн мала на меті створити загальне сприятливе тло для реалізації міжнародних проектів у сфері розвитку інфраструктури, охорони довкілля та регіонального розвитку. Характерно, що серед придунайських держав були країни з різними ситуаціями і організаційною приналежністю – члени ЄС і ЄАВТ, а також посткомуністичні країни. У 1991 р. до складу цієї групи виявила бажання приєднатися й Польща³.

На ефективність діяльності групи значний вплив мали політичні події – розпад Югославії і конфлікти на Балканах. Італія, а згодом Австрія зосередили свою увагу на змінах в ЄС, які розпочалися після прийняття Маастрихтського договору. Форми співпраці були доволі обмежені, а збільшення числа країн (розпад ЧСФР і Югославії) призвело до змін у регіональній угоді (1992 р.) і трансформації її в Центральноевропейську ініціативу (ЦЕІ). У середині 90-х рр. вирішили, що ЦЕІ може розвиватися лише як консультативний форум, до якого можуть приєднуватися нові держави. У 1995 р. на саміті ЦЕІ прийняли рішення про вступ до ініціативи з початку 1996 р. Албанії, Болгарії, Румунії, Білорусі та України. У листопаді 1996 р. до ЦЕІ приєдналася Молдова.

У грудні 1996 р. з ініціативи США створили ще одну групу – Південно-Східну Європейську ініціативу співпраці (ПСЄІ) для поживлення контактів балканських країн та їх сусідів. ПСЄІ не мала чітких перспектив, а мета полягала в тому, щоб застерегти чи оберекти Угорщину, Словенію, Хорватію, Італію й Австрію від наслідків подій балканської кризи та засудити дії Сербії⁴.

Іншими формами співпраці, що виникли серед посткомуністичних країн, були Вишеградська група та Центральноевропейська угода про вільну торгівлю. Так, після зустрічі у квітні 1990 р. у Братиславі, розпочався діалог ЧСФР, Польщі й Угорщини, який оформили у лютому 1991 р. у нову структуру – Вишеградську групу. У заяві про співпрацю держав Вишеградської трійки було визнано схожість ситуації трьох суб'єктів, близькість цілей і переконань, що їх взаємодія – важливий крок на шляху до загальноєвропейської інтеграції і не заважає взаєминам з іншими суб'єктами. Країни узгодили дії відносно інтеграції з європейськими інститутами; консультації щодо власної безпеки, усунення перешкод у спілкуванні людей, установ і громадських організацій, вільного руху капіталів і робочої сили; розгорнули структури зв'язку між своєю й іншими країнами Європи, умови для вільного обміну інформацією і культурними надбаннями, домагалися повної реалізації прав національних меншин з метою сприяння місцевим органам влади у співпраці. Для реалізації угоди було створено спеціальні робочі групи⁵.

Взаємодія виявилась складнішою, ніж очікувалось, адже не вистачало волі до інституціоналізації. Заважали переконання кожної з трьох країн щодо більших її інтеграційних можливостей і часу вступу в структури Західної Європи, ніж у партнерів. Двосторонню ворожість посилив і розпад ЧСФР. Виникли образи і навіть історичне «підгрунття» про роль кожної з країн у ЦСЕ (ЧСФР, Польща), етнічні конфлікти (Угорщина і Словаччина), страх перед домінуванням (невідповідність між Польщею й іншими країнами), фінансові труднощі, взаємні інвестиції, створення спільних структур співпраці тощо.

На наступній зустрічі в 1992 р. у Кракові країни Вишеграду підписали протокол про систему економічної співпраці – Центральноевропейську угоду про вільну торгівлю (ЦЕФТА). Ця подія значно посилила тиск Європейського співтовариства, яке очікувало тісніших форм співпраці з країнами, що прагнули до інтеграції. Тож уряди боялися, що створення ЦЕФТА – зручне «очікування» для ЄС, і він упродовж перших двох років не братиме участі в розбудові вільного ринку. Втім, з 1994 р. співпраця розвивалася інтенсивніше, хоч країни виявляли обережність до інтеграційних зусиль Брюсселя в ЦСЕ, аналізували можливі політичні й економічні вигоди, що випливали з процесу співпраці.

Якщо в 1992 р. рівень торгівлі між учасниками (експорт-імпорт) знизився до мінімального проти 1988 р. (частка Угорщини у експорті Польщі впала з 2,3 до 0,7%, імпорту з 2 до 0,9%, колишньої ЧСФР – з 6 до 3,8% і з 6,4 до 3,2%), а в 1993 р. – залишився без змін⁶, то з 1994 р. товарообіг у Чехії, Словаччині, Польщі й Угорщині зріс на 27%. Заяви про політичну готовність до співпраці посилили економічну взаємодію⁷. Позитивним для торгівлі країн був 1995 р. Експорт Польщі до цих трьох країн зріс на 59%, а імпорт на 94%⁸.

У вересні 1995 р. на саміті в м. Брно країни підписали декларацію про прискорення цих процесів та запланували подальшу лібералізацію торгівлі промисловими і продовольчими товарами, сприяння переговорам з їх сертифікації і взаємного визнання, посилення вільного пересування капіталів і робочої сили. Тож з 1996 р. мито на промислові товари зменшилось удвічі, а з 1997 р. митом обкладались лише кілька десятків товарів, які були визначені країнами.

Учасники саміту в Брно вказали, що розвиток ЦЕФТА сприяє тіснішому співробітництву в регіоні та створенню умов для вільної торгівлі, але не підміняє і не чинить тиск на взаємини з ЄС. Особливу увагу звернули на це чехи, в яких часто виникали труднощі в переговорних процесах щодо інтеграції з ЄС, та ті кандидати, економічне становище яких не повністю відповідало вимогам ЄС.

Чехи – прем'єр-міністр Вацлав Клаус та міністр закордонних справ Йозеф Зеленець заявили, що загальною метою, яка полягає в інтеграції до ЄС, кожна країна повинна досягати самостійно⁹. Дуже швидко саме ці політики активізували життєздатність Вишеградської групи і ЦЕФТА, щораз вказуючи на необхідність спільних дій замість конкуренції в Брюсселі. Це пов'язано зі зростаючим скептицизмом чеської влади і суспільства щодо ЄС, реальних можливостей та переваг інтеграції¹⁰. Тому Чехія багато зробила для зближення своїх позицій з іншими країнами Вишеградської групи.

Розширення ЦЕФТА супроводжувалося поглибленням її впливу на інші країни. У Брно вирішили прийняти до організації Словенію, а згодом Болгарію та Румунію (Болгарію до ЦЕФТА прийняли у березні 1997 р., а Румунію в червні 1997 р.). Польща виступила ініціатором членства трьох балтійських країн у ЦЕФТА (Литва, як їх представник, брала участь у саміті 1995 р.). Свій інтерес до співпраці виявляли Хорватія, Македонія, Україна, Білорусь і навіть неєвропейські країни – Єгипет і Ізраїль. У вересні 1996 р. дорадчий прем'єр ЦЕФТА отримав листа від прем'єр-міністра Росії В. Чорномірдіна із заявою про тісну співпрацю. Тож ЦЕФТА стала відкритою організацією. До неї могла ввійти будь-яка країна-член СОТ, яка мала врегульовані торговельні відносини з ЄС.

Реагуючи на інтеграційні процеси на заході Європи, країни ЦСЄ в 90-х рр. активізували зовнішню політику. Деякі швидше завершили політичні й економічні зміни, що посилювало їх шанси на вступ до структур ЄС. У результаті переговорів було досягнуто Угоди про асоціацію Польщі й Угорщини (1 лютого 1994 р.), Чехії, Словаччини, Болгарії і Румунії (1 лютого 1995 р.), Естонії, Латвії і Литви (12 червня 1995 р.) та Словенії (1996 р.). Угорщина й Польща відразу ж подали заявки на членство в ЄС, а Чехія – в кінці 1995 р.

Ці документи – європейські угоди – припускали, що в ході адаптації між ЄС та окремими країнами буде розвиватися тісніша співпраця, лібералізація торгівлі, запровадження у правових системах країн стандартів ЄС¹¹. Зрозуміло, що кандидати не могли відразу, за кілька років, виконати умови ЄС, досягнути звичного для країн-членів рівня економіки. З іншого боку, вони намагалися якомога швидше ввійти до ЄС, розуміючи ті можливості, які надасть їм ЄС для розвитку економіки і політики безпеки. Тож між країнами ЦСЄ розгорнулася конкуренція за «прихильність Брюсселя» і невдоволення його настановами про підтримку єдиного фронту з партнерами, допомоги тим, які можуть затримати процес інтеграції. Конкуренція охопила використання різних форм допомоги: консультаційної, технічної та фінансової.

Комісія ЄС з 1989 р. координувала програми, зокрема PHARE, які прийняла «група 24» (члени ЄС, ЄАВТ і США, Канада, Японія, Нова Зеландія, Австралія, Туреччина). Вони були спрямовані на посилення змін у ключових сферах: сільському господарстві, промисловості, фінансах, інфраструктурі, малому бізнесі, екології, соціальних та освітніх установах. PHARE надали Албанії, Болгарії, Чехії, Словаччині, Польщі, Румунії, Угорщині, країнам Балтії та частині колишньої Югославії (11 держав). У перші п'ять років допомога за програмою PHARE склала 4,3 млрд єкю, в 1995-1999 рр. виділили 7 млрд єкю, зокрема на розвиток інфраструктури. Країни могли поєднати перші заходи з програмою INTERREG (для країн-членів ЄС). Так, її широко використали в польсько-німецькій транскордонній співпраці. Країни ЦСЄ мали доступ до нових освітніх програм – Sokrates, Leonardo, «Молодь для Європи» та тривалої програми TEMPUS. Країни колишнього СРСР отримували допомогу за окремою програмою – TACIS. Ці програми особливо допомогли в розвитку енергетики й ядерної безпеки. Кошти, які виділялись за програмами PHARE і TACIS у 90-х рр., склали більше половини загального обсягу міжнародної допомоги¹².

Економічна допомога полегшила перехід до ринку, а ключовим моментом стало фактичне взаємне відкриття економіки країн ЦСЄ і ЄС. Асоційовані країни, які виконали встановлений графік підготовки до членства в ЄС, швидше отримували доступ до інтегрованого ринку через зняття перешкод експорту, могли брати участь у діалозі структуризації. Доступ на ринок ЄС мав вирішальне значення, тому що 50-70% продукції з ЦСЄ вже йшло в цей район. Крім того, ЄС досяг мільярдів (єкю) профіциту у торгівлі. Тож він виступав за активне партнерство, за збільшення впливу на рішення, щодо майбутнього сприйняття суспільствами законодавства ЄС, як частини їх власних законів і політики. З 1994 р. розмиті заяви про готовність включення асоційованих держав до ЄС почали набувати конкретного змісту, коли в Есені прийняли стратегію інтеграції асоційованих країн ЦСЄ до ЄС і створення структур безперервного діалогу на всіх рівнях – від міністерств до групи експертів¹³.

На саміті 1995 р. у Каннах прийняли Білу книгу – документ, який містив майже 1300 положень із вказівками, за якими напрямами повинна розвиватись співпраця щодо реформування законодавства й економіки в асоційованих країнах. Біла книга не містила суворих вимог до реалізації основних принципів, не вказувала і терміни їх виконання, тому що десять асоційованих країн мали різні пріоритети, економічні інтереси, фінансовий стан, рівень розвитку. Втім, це був орієнтир, за

яким країни могли визначати свою відстань до ЄС і те, як виконують конкретні вимоги переговорів. Для ЄС це був зручний інструмент, який дозволяв виявити прогрес для прийняття необхідних рішень.

Окремі угоди про партнерство були підписані в червні 1994 р. з Росією і Україною. В них заклали основу, на якій у кінці століття планували створити чергову зону для розвитку принципів вільної торгівлі. В угодах є положення про створення режиму найбільшого сприяння, адже ЄС є найбільшим торговим партнером Росії (50% експорту), що надає йому мільярди надлишку торгового балансу, якщо врахувати лише 2,4% керованого там власного експорту¹⁴.

Розширення ЄС за рахунок вступу посткомуністичних країн ЦСЄ викликало суперечки серед урядів 15 членів спільноти. Посткомуністичні країни мали низький рівень розвитку і вони більше обіцяли, ніж могли принести економічних вигод партнерам. Приєднання країн, в яких було 6,6 млн фермерів, могло призвести до банкрутства спільну сільськогосподарську політику ЄС, в результаті субсидій чи маси робітників, які заробляли третину того, що вони могли б отримати на Заході. Це затмарювало бажання 100 млн споживачів, як і п'яти найрозвиненіших країн ЦЕФТА, які нараховували 66 млн населення. Крім побоювань дестабілізації економіки і політики ЄС, приєднання бідних держав створювало потребу у виділенні коштів на їх розвиток. Також багаті країни хотіли уникнути масового припливу населення зі Східної Європи. Середземноморські країни ЄС не надто тішила можливість, що в цій ситуації увага ЄС переключиться з Близького Сходу і північноафриканського напрямку, який раніше вважався дуже важливим. Поширення інтеграції на схід, як і розширення на північ, зміцнювало позиції Німеччини, яка б здобула, найперше для себе, ринки, сировину і дешеву робочу силу.

Водночас процес включення до ЄС нових країн викликав дискусії про наслідки більш загального характеру. На більшій вигоді для ЄС від відкритості для нових членів наполягали англійці і німці, що було пов'язане з їх інтересами. Перші вважали, що швидке зростання діапазону інтеграції – надійна перешкода на шляху до її поглиблення. Австрія та країни Скандинавії не бачили серед країн ЦСЄ зацікавлених у розвитку зв'язків у політиці, економіці і валютному союзі. Останній, наполягаючи на розширенні, хотів отримати підтримку для домінування. Вичікувальну позицію займала й Франція, більше зацікавлена в країнах Середземного моря. Обережність демонстрували й економічно слабкі держави – Португалія, Греція, Іспанія, Ірландія, побоюючись збільшення числа конкурентів на отримання дотацій, на розвиток і піклування про сільське господарство, хоч

і бачили переваги зміцнення своїх груп при голосуванні.

Багаті країни, які не мали ніяких прямих інтересів у східних регіонах, рахували, в свою чергу, можливі витрати. Однак зауважимо, що жодна з 15 країн-членів ЄС не зайняла жорстку позицію проти розширення. Натомість з'явилася теза про можливе розширення кордонів ЄС майже на всю Європу, що таке розмаїття інтересів і рівнів розвитку приведе до переважання відцентрових тенденцій і Європа знову буде поділена на дрібніші регіональні групи чи настане її загальна ренаціоналізація. Існувала також думка, що це сприятиме зміцненню демократії та економічній стабільності країн ЦСЄ, що це доцільно, з точки зору їх власної політичної безпеки, а в майбутньому і можливої економічної вигоди. На разі цей останній мотив не був вирішальним, тому що товарообіг ЄС з країнами, які уклали угоди, не перевищував 4%¹⁵.

Юридичні можливості прийняття нових країн до Європейської спільноти визначили ще статті Договору про ЄЕС в 1957 р. Вже в його преамбулі вказані «інші народи», які можуть долучитися до інтеграційних зусиль, а в ст. 0 Договору вказані умови, за яких кожна європейська країна може подати заявку на членство. У наступних статтях зазначені умови для такого вступу – демократія та економіка, заснована на вільній конкуренції¹⁶. У червні 1993 р. Європейська рада заново визначила в Копенгагені критерії членства для держав ЦСЄ. До них віднесли: стабілізацію демократії та її інститутів; функціонування ринкової економіки; здатність узгодити власне законодавство країни з правами та обов'язками законодавства ЄС; відповідність до цілей політичного, економічного і валютного союзу ЄС; здатність ЄС прийняти нових членів без негативних наслідків для процесу інтеграції. Останнє, таким чином, може бути вільно використане, незалежно від зусиль країни подати заявку на членство¹⁷.

Тож, 90-ті рр. ХХ ст. у ЦСЄ були не лише періодом дезінтеграції, в результаті краху соціалізму, але й посилення проінтеграційних дій. Підтримку процесу євроінтеграції, хоч і з різним розумінням, виявили всі держави, які були пов'язані з міжнародною політикою ЄС і зважали на громадську думку в своїх країнах. На перший план вийшли інтеграційні прагнення країн ЦСЄ здобути членство в структурах Заходу – ЄС і НАТО. Це стосувалося майже всіх країн регіону (за винятком країн СНД), хоча наявний та й потенційний ступінь майбутніх відносин і шляхи до них розглядали по-різному і згодом були реалізовані у різній мірі. Генеральна лінія політики країн ЦСЄ залишалася незмінною, хоч сподівання 1989-1990 рр. на швидке здійснення інтеграційних планів – поступилися

усвідомленню, що цей процес тривалий і неоднозначний. Ситуація стимулювала появу другої площини інтеграції – регіональної. Ініціативи в цій сфері, попри те що її розглядали спочатку як перешкоду на шляху до ЄС, насправді допомогли в розвитку економіки країн ЦСЄ. Однак, з 1995 р., виразна динаміка спостерігалася лише в межах CEFTA. У регіоні рекордними темпами зростала торгівля, але подальша широка інтеграція зіткнулася з багатьма економічними і політичними перешкодами.

¹ Kuczyński M. Konflikty i punktyzapałne w Europie / M. Kuczyński. – Warszawa, 1994. – S. 10.

² Sprawozdanie stenograficzne z posiedzenia Sejmu RP 20 luty 1993 r. – Warszawa, 1994. – S. 216.

³ Bernatowicz G. Od Pentagonale do Heksagonale / G. Bernatowicz // Sprawy Międzynarodowe. – 1991. – № 12. – S. 26.

⁴ Волков В.К. «Новый мировой порядок» и балканский кризис 90-х годов / В.К. Волков // Новая и новейшая история. – 2002. – №2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vivovoco.rsl.ru/VV/PAPERS/HISTORY/VOLKOV.HTM>

⁵ Państwa wyszehradzkie. Systemy polityczne, gospodarka, współpraca / M. Szczepaniak (red.). – Poznań, 1996. – S. 86-93.

⁶ Szczepaniak M. CEFTA – wolny wybór, perswazja czy przymus / M. Szczepaniak // Postzimnowojenna Europa. Ku jedności czy nowym podziałom. – Wrocław, 1995. – S. 175-184.

⁷ Deszczyński P., Szczepaniak M. Grupa Wyszehradzka. Współpraca polityczna i gospodarcza/ P. Deszczyński, M. Szczepaniak. – Toruń, 1995. – S. 114.

⁸ Rocznik GUS (Główny Urząd Statystyczny). – Warszawa, 1995. – S. 380.

⁹ Wspólne wartości i interesy. Spotkanie Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu i Senatu z Ministrem Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej Josefem Zieľencem // Polska w Europie. – Warszawa, 1994. – S. 32-34.

¹⁰ Plechanovova B. European Union – Its Place in Czech Foreign Policy/ B. Plechanovova. – Duszniki, 1997. – S. 214.

¹¹ Cieřliński A. Umowy o stowarzyszeniu z państwami europejskimi. Instrument stosunków zewnętrznych Wspólnot Europejskich / A. Cieřliński // Wspólnoty Europejskie. Wybrane problemy prawne / J. Kolasa (red.). – Wrocław, 1994. – Cz. 1. – S. 137.

¹² Weidenfeld W., Wessels W. Europe od A do Z. Podręcznik integracji europejskiej / W. Weidenfeld, W. Wessels. – Gliwice, 1996. – S. 74.

¹³ Nugent N. The Government and Politics of the European Union / N. Nugent. – London, 1995. – S. 2-5.

¹⁴ Половина експорту та імпорту Росії припадає на ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/news/polovyna_eksportu_ta_importu_rosii_prypadaie_na_ues_25118.html

¹⁵ Allen D., Smith M. External Policy Developments / D. Allen, M. Smith // Journal of Common Market Studies. – 1995. – Vol. 33. – S.76-78.

¹⁶ Treaties Establishing the European Communities. – Brussels – Luxembourg, 1987. – S. 127-129.

¹⁷ Див.: Weidenfeld W., Wessels W. Op. cit. – S. 76.

УДК 35.08(477)

© Руслана Клим
(Вижниця)

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті розглянуто особливості трансформації державної служби в Україні та досліджено основні напрямки нормативно-правової діяльності щодо вдосконалення інституту держслужби на шляху до стандартів ЄС.

Ключові слова: державна служба, трансформація державної служби, стандарти Європейського Союзу.

Р.Клим

Особенности трансформации института государственной службы в Украине к стандартам Европейского Союза

В статье рассмотрены особенности трансформации государственной службы в Украине и исследованы основные направления нормативно-правовой деятельности по совершенствованию института госслужбы на пути к стандартам ЕС.

Ключевые слова: государственная служба, трансформация государственной службы, стандарты Европейского Союза.

R.Klym

Eigenschaften der Transformation des Öffentlichen Dienstes in der Ukraine an EU-Standards

Der Artikel beschreibt die Besonderheiten der Transformation des öffentlichen Dienstes in der Ukraine und man studierte Schwerpunkte der anwaltlichen Tätigkeit auf den öffentlich-Institution gegenüber den EU-Standards zu verbessern.

Keywords: der stätliche Dienst, die Transformation des öffentlichen Dienstes, die Standards der Europäischen Union.

Постановка проблеми. Сьогодні державна служба в Україні зазнає надзвичайно глибоких перетворень, що зумовлені, насамперед, європейським вибором нашої держави. Ключовою складовою змін є посилення інституційної спроможності державного управління, підвищення якості управлінських послуг та забезпечення прямої кореляції між службовим просуванням та оплатою праці з рівнем кваліфікації службовця, його компетентністю, професіоналізмом, діловими якостями. За цих умов є необхідним аналіз особливостей трансформації інституту державної служби в Україні до європейських стандартів організації публічної служби.